

laudibus, & Theodoretus lib. 4. Hist. Eccles. cap. 19. ubi ejus cum Valente Imperatore Ariano congressum describit.

Opera genuina S. Basilii sunt: *Homiliae novem in Hexameron. Homiliae 22. in Psalmos. Homiliae 31. de variis argumentis. Libri duo de Baptismo. Adversus Eunomium libri quinque. Ad Amphiloebium de Spiritu Sancto. Sermo de abdicatione rerum. De vera ac pia fide. Ethica, seu Moralia. Ascetica, seu de Institutionibus Monachorum Sermones duo. Regulae fustius disputatae. Regulae breviores. Constitutiones Monasticae. Epistola ad Chilonem Anachoretam. Ad Amphiloebium Epistola Canonica tres de Penitentia. Epistole aliae 428. Liturgia, sed interpolata. Conciones Morales 24. Commentarius in sexdecim Capita Isaiae.*

Opera supposititia S. Basilii sunt: *Homiliae decima, & undecima in Hexameron. De Grammatica exercitatione libellus (qui a Moschopulo editus est). De Consolatione in adversis. De laudibus Eremi, seu vite solitariae (Fragmentum excerptum ex opere S. Damiani). Admonitio ad filium Spiritualem. De vera Virginitate ad Letojum Melitensem. Precatio cum Sacris operaretur. Fragmentum Epistole ad Julianum Imperatorem (a).*

(a) De S. Basilio ejusque Scriptis arbitror diligentius pervestigasse neminem supra D. Juliarum Garnerium Benedictinum, S. Mauri Monachum, editorem novissimum Opp. S. Basilii, cujus opus prodiit Parisiis ann. 1722. tribus in fol. voluminibus. Vir iste longe doctissimus in duplici erudita Praefatione agendum sibi proponit de sinceris S. Basilii Scriptis, deque iis, quae ejus nomen mentiuntur. Ex hoc autem discimus, Commentarium in Isaiaam rejiciendum ab illo esse, sicut & de libris quinque in Eunomium tres tantummodo priores S. Doctori adjudicandos, alienos vero esse reliquos duos. Ita pariter a Basilio rejicit Commentarium de Spiritu Sancto, Homiliam in S. Barlaam, quam Chrysostomo melius convenire judicat; Homiliam in S. Baptisma, alteram in Lacis habitam, alteram pariter in humanam Christi generationem, sicut & quae inscribitur In penitentiam, ut & sequentes haec: Homiliam in eos qui calumniantur nos &c. Homiliam de libero arbitrio; Homiliam ne dederis somnum oculis meis, Homiliam III. in Jejunium. Idem fert judicium de Sermonibus Asceticis duobus. Aequior est in regulas fustiores & breviores. Vicissim autem rejicit in Eustathium Sebastenum Constitutiones Monasticas. Argumenta, quae illum suadent, ducuntur potissimum ex difformitate styli cum Basilianis; sicut plures voces Basilio indignas, vel inuetas in illis reperit adductis in rei evidentiam exemplis. Adeat Lector has Praefationes, & plura deprehendet nova penitus & selectissima, quae Historiam Ecclesiasticam diligenter emendant, & mirifice illustrent.

A S. Basilio sejungi non debet S. Gregorius Nazianzenus cognomento Theologus, qui, ut mox dixi, summa cum eo necessitudine devinctus fuit. E patre Gregorio, & matre Nonna genitus Gregorius circa annum trecentimum primum pro-

diit in lucem: cumque jam adolevisset, Athenas anno 326. sese contulit, ubi cum S. Basilio per triginta annos studiis operam navavit. Postea, Sazimorum factus est Episcopus, sed paulo post relicto illo Episcopatu, Nazianzenae Ecclesiae, vivo adhuc patre ejusdem Ecclesiae Episcopo, curam suscepit, ea tamen lege ut, demortuo patre, a regenda illius Ecclesiae debito solveretur. Quapropter, patre jam centenario vita functo, a Nazianzena recessit Ecclesia, & Constantinopolim venit, ubi cum Arianis, diu, multumque sudavit, & Episcopalia per aliquod tempus munia obivit. Sed occasione tumultuum, quos in Oecumenico Concilio Constantinopolitano primo excitavit Timotheus Patriarcha Alexandrinus, & alii Praefules, dignitate Episcopali sese sponte abdicavit Gregorius, & Nazianzum secessit. Sed antequam Constantinopoli discederet, Orationem habuit ad populum, quae est trigesima secunda, in qua de fastu, ambitione, & contentionibus Episcoporum sui temporis multa eleganter praefatus, sic postea de se ipso loquitur Sanctus Pater: *Hae quoque fortasse nobis exprobraverint, jam enim exprobraverunt, quod nec mensa lauta & opipara, nec magnifica veste utimur, nec splendide in publicum prodimus, nec ad eos, a quibus convenimur, gravitatem & fastum adhibemus. Nesciam, scilicet, nobis cum Consulibus & Praefectis emulationem, & certamen esse, illudque oportere, ut & nobis Pauperum bonis ad luxum, & delicias abulentibus venter undique comprimat, & necessaria in res superfluas effundantur. Nesciam, nos equis insignibus ferri, sellisque & curribus magnifice atolli, ac cum fastu, & pompa deduci oportere, atque omnes nobis proinde ac belluis de via decedere, & in utramque vie partem scindi, ac distrabi..... Hanc injuriam condonate mihi, Antistitem alium, qui multitudini placeat, create. Hac Oratione ultimum vale Populo Constantinopolitano dixit S. Gregorius, & Nazianzum secessit, ubi ab omni procul strepitu ruri plerumque vixit usque ad annum decimum tertium Imperii Theodosii Magni, quo migravit ad Dominum nonagenario major, sicut ostendit Cl. Pagius ad annum Christi 389. Multa Opera edidit S. Gregorius Nazianzenus, in quibus, teste Elia Dupin tom. 2. Biblioth. Script. Eccles. pag. 655. palmam dubio procul omnibus sibi coavis praeripuit vocabulorum puritate, elocutionis nobilitate, sermonum ornamentis, similitudinum concinnitate, ratiociniorum praestantia, & sententiarum sublimitate.*

Opera dubia Sancti Gregorii Nazianzeni sunt: *Epistola ad Evagrium Monachum de Divinitate. Oratio quadragesima octava in Sanctos Martyres, & contra Arianos. Significatio in Ezechiel.*

Opera supposititia S. Gregorii Nazianzeni sunt: *Metaphrasis, seu Translatio in Ecclesiastem, quam Gregorii Thaumaturgi Opus esse constat. Christus patiens Tragodia, quae Apollinari Laodiceno, seu legitimo Auctori tribuenda est. Quenellus tom. 2. Operum S. Leonis Dissert. 14. de libellis in Codice veteri Romanae Ecclesiae contentis,*

tis, existimat Tractatum de Fide, qui latine tantum extat ex versione Rufini, quippe Gregorio Nazianzeno adscribitur, legitimum factum esse Gregorii Batici, cum appareat Auctorem illius Operis latinum fuisse, & Graeco idiomate donatum Gregorio Nazianzeno adscribi potuisse. Quare, perperam Tractatus iste Orationis 49. locum inter Opera Gregorii Nazianzeni obtinet. Ejusdem Gregorii Batici est Tractatus de Fide Nicena, qui Orationis 50. locum habet inter Opera S. Gregorii Nazianzeni, si jam citati Quenelli conjecturae, apud ipsam legendae, sint admittendae.

Postremo, S. Gregorius Nyssenus, S. Basilii frater natu minor, & Nyssae in Cappadocia Episcopus, Ecclesiae Graecae in quarto Ecclesiae saeculo fuit itidem splendidissimum lumen, & ornamentum. Antequam ad Nyssenam Sedem eveheretur Gregorius, fuit conjugio mancipatus, & Theosebiae sanctissimae sponsus, & celeberrimus Rhetorices Professor. Sed Theosebia sponte Deo dicata ad Sacerdotium promotus est, & deinde anno 372. Episcopus Nyssenus ordinatus. Porro, cum Nyssenam Ecclesiam S. Gregorius sanctissime reget, Orthodoxamque fidem, & Ovile Christi contra grassantes Arianas Sectas lupos strenue propugnaret, a Valente Imperatore in exilium abire iussus est. Sed hoc Imperatore e vivis rapto, ad Sedem suam rediit. Interfuit Concilio Constantinopolitano primo, in quo ob singularem, qua pollebat, eruditionem, & ob eximias suas dotes, vitaeque puritatem, sibi apud omnes magnam famam comparavit. Ejus suffragium in maximi momenti negotiis plurimi fecerunt illius Concilii Patres, & cum ab eis necessaria putaretur expositoriae confessionis fidei praescriptio, praesertim in Articulo de Spiritu Sancto, ejus adornandae cura illi demandata est. Hoc autem est Constantinopolitanum Symbolum. Ultra annum 394. vitam produxit S. Gregorius, & incerto anno mortalitatem explevit. Multa edidit Opera, quae extant in Editione Parisiensi anno 1605. a Frontone Ducaeo publicata. Quaedam tamen illius Sancti Doctoris Opera deperdita sunt, videlicet: *Expositiones in Proverbia. Contra Ablavium de Paris, Filii, & Spiritus Sancti divinitate, nisi forsitan ob argumenti affinitatem dicatur, idem esse opus cum libello ad Ablavium, qui nunc extat. Commentarii in Epistolam D. Pauli ad Philippenses.*

Opera sparia Gregorii Nysseni sunt: *De Natura humana, seu de Philosophia libri octo, qui Nemesii esse putantur. Oratio in Mulierem Peccatricem. Oratio in principium Jejuniorum. Haec quippe duae Orationes, ut videre est apud Phorium Cod. 271: editae sunt ab Asterio Amaseae in Ponto Episcopo, cujus aliqua Opuscula publicavit, & in linguam Latinam convertit doctissimus Coteleus in tertio Tomo Monumentorum Ecclesiae Graecae. De Operibus etiam istius Asterii Amasensis Episcopi legendus est Labbeus in Dissertatione de Scriptoribus Ecclesiasticis. (a)*

(a) Consultius egisset P. Gravesonius, si in recensendis operibus S. Gregorii Nysseni excur-

risset editionem Graeco-Latinam anni 1615. potius quam editionem latinam anni 1605. plura enim in postrema hac adjecta sunt, quae in priori non extant. Insuper adeunda erat collectio monumentorum veterum Laurentii Zaccagnii, in qua nonnulla extant Gregorii Nysseni nondum vulgata, quaedam etiam suppleta seu dempta sunt ab eodem Zaccagnio ex fide Graeci codicis Vaticani, quae sane Nysseniana non sunt, uti e. g. lacunam, quae in Homilia contra fornicarios idem Scriptor supplevit. Ita pariter in libello: *Testimonia SS. Trinitatis &c.* postrema illa pars continens explicationem illius, Joannis 19. 34. *statim exiit sanguis & aqua,* deest in Graeco codice ab eodem Zaccagnio vulgato, eademque sane merito abest, cum ab eo scripto sit aliena. Insuper addendum, nonnulla Nysseni adjecta esse editioni anni 1615. quae prodierunt Parisiis anno 1618. in modum appendicis. Demum haec appendix transfusa est in novam editionem Parisiensem anni 1638. Consule de his omnibus Fabricium Bibliothecae Graecae tom. VIII. pag. 161. &c.

D. Quae haecenus de nobilioribus Graecis Scriptoribus dixisti, lubenti animo auscultavi, perge nunc, si placet, de illustrioribus Latinis Scriptoribus, qui in quarto Ecclesiae saeculo floruerunt, eadem brevitate cum claritate conjuncta disserere.

M. Praecipui Scriptores Latini, qui quarto nominis Christiani saeculo floruerunt, sunt S. Ambrosius, S. Hieronymus, & S. Augustinus. Verum quia duo postremi Patres exeunte dumtaxat quarto saeculo, & ineunte quinto ad scribendum animum appulerunt, opportunius de illis in Historia Scriptorum quinti Ecclesiae saeculi sermonem instituimus.

D. Describere igitur vitam Sancti Ambrosii, qui, ut saepius audivi, doctrina, & pietate Ecclesiam mirum in modum illustravit, & unus est e quatuor Ecclesiae latinae Doctoribus.

M. Annus, quo Ambrosius, postea Mediolanensis Episcopus, prodiit in lucem, incertus est. Praeferenda tamen est opinio doctissimi Hermanni, qui in vita Sancti Ambrosii lib. 1. cap. 3. arbitratur, Sanctum Ambrosium anno circiter trecentesimo quadragesimo esse natum. Pater ipsius fuit Ambrosius Civis Romanus, & Galliarum Praefectus. Unde Theophilus Raynaudus Societ. Jesu evincit, Sanctum Ambrosium in Urbe Arelateni natum esse, quia ex Constitutione Honoriana anno quadringentesimo decimo octavo data, & ex libello precum Episcoporum Gallicanorum ad Sanctum Leonem Papam constat, Civitatem Arelatensem fuisse Sedem Praefecti Praetorio Galliarum. Mortuo patre, juvenis adhuc Ambrosius una cum sua sorore Marcellina, & Satyro fratre natu majore Romam a pia matre perductus est, ubi probis moribus institutus, & litteris optime excultus, ita ad Insubriam, Liguriam, & Emiliam cum insignibus Consularibus regendas ab ipso missus fuerit, cum hac praevia admonitione, ut has

Provincias, non ut Judex, sed ut Episcopus, administraret. Quæ vox non tantum admonitio, sed & Vaticinium fuit: Nam paulo post mortuo Auxentio Mediolanensi Episcopo Ariano, conveniunt Episcopi, ut alium in ejus locum sufficerent. Sed cum Electores essent partim Catholici, partim Ariani, ac subinde seditionis periculum immineret, sui officii esse duxit Ambrosius venire ad Ecclesiam, ut omnes ad concordiam, depositis hinc inde dissidiis, hortaretur. Dum autem peroraret Ambrosius in Ecclesia, sic omnium in se oculos, animos, cordaque convertebat, ut de repente omnes in ejus electionem consenserint. Frustra Ambrosius, ut hoc onus excuteret, omnem lapidem movit. Probante siquidem cum gaudio ejus electionem, immo jubente Imperatore Valentiniano, primum baptizatus est ab Episcopo Catholico (erat enim Ambrosius tantum Catechumenus) dein, octavo post die, qui fuit septimus Idus Decembris, & incidit in diem Dominicam, Pontificales induit vestes, & Episcopus Mediolanensis consecratus est anno 374. Hac nova dignitate auctus Ambrosius, dimisis negotiis, bonisque temporaneis, omnes suas curas, & cognitiones ad exercenda omnia boni Pastoris officia convertit, & quamvis ante Ordinationem suam sacra Religionis Christianæ Mysteria plene edoctus non esset, sic tamen graviter studio incubuit, ut ad ea populo dilucide explananda, & contra Heterodoxos acerrime propugnanda perfectus, absolutusque Doctor evaserit. Arianis implacabile bellum indixit, auctorque fuit, ut duo Episcopi *Palladius*, & *Secundianus*, qui hac Hæresi erant infecti, in Concilio Aquilejensi anno 381. celebrato fuerint damnati. Constantia Sacerdotali restitit *Justine* Arianae sceminæ, & matri Valentini junioris, quæ cum Sancto illo Antislite egit, ut Basilicam Arianis concederet, ubi suos & ipsi conventus celebrarent; sed Ambrosius sancti propositi tenax nullis promissis, aut minis ad id infecti, ullatenus potuit. Quin, & ipsius patronium implorare coacta fuit eadem *Justina*. Nam cum eodem tempore *Maximus* Tyrannus Gallias invasisset, & ad Italiam properaret, *Justina*, & Imperator *Valentinianus* junior miserunt Sanctum Ambrosium ad *Maximum*, ut sua eloquentia, ac prudentia imminentem Italiæ cladem averteret. Tanta erat illius Præfulis æstimatio, ut Tyranno exarmando par esse videretur. Devicto postea *Maximo* Tyranno a Theodosio Magno, Ambrosius pari constantia eidem Theodosio Imperatori restitit, qua Justinae obstitit. Impedit quippe, ne Synagoga, quam Judæis Theodosius concedere volebat, restitueretur, & ne Ara Victoris, quam Symmachus instauraverat, erigeretur. Infra octiduum animo Ambrosius Theodosium ob eandem Thessalonicensem redarguit, & Ecclesiæ aditu prohibuit: quam pœnam religiosus ille Imperator non solum æquo animo tulit, sed ex præscripto Ambrosii publicam pœnitentiam agens, legem edidit, ut latæ in reos sententiæ executio in

dies 30. procrastinaretur. Commotus etiam Imperator tot Sancti hujus Præfulis virtutum præstantia, publice exclamavit: *Ambrosium novi unum, qui solus digne vocetur Episcopus*. Anno 392. Valentiniano juniore Imperatore, qui Sanctum Ambrosium impense colebat, a Comite *Arbogaste* Viennæ interfecto, tyrannidem arripuit *Eugenius*, sub quo multa passus Ambrosius, relicto Mediolano, Florentiam secessit anno 393. Sed anno sequenti Mediolanum rediit, postquam *Eugenius* Tyrannus ex hac Urbe egressus est contra Theodosium Imperatorem pugnaturus. Prælium duabus diebus incipiti Marte duravit, sed tandem victor Theodosius prostravit Exercitum *Eugenii*, & inter fugitivos captus ipsemet *Eugenius*, & ad Theodosium perductus, capite plexus est. Mortuo *Eugenio*, Ambrosius tranquille Ecclesiam Mediolanensem rexit: obiit die 4. mensis Aprilis anni 397. ætatis suæ 57. Episcopatus 23.

D. Compendiose vitam Sancti Ambrosii descripsisti; superest, ut breviter ea indices, quæ scripsit, Opera.

M. Sanctus Ambrosius multa edidit Opera, quorum genuina extant in duobus Tomis prioribus postremæ, & accuratæ editionis ejus Operum, quam in lucem dedere eruditi Congregationis S. Mauri Monachi Benedictini. Opera Sancti Ambrosii, vel dubia, vel suppositiva, inserta sunt in tertio Tomo ejusdem Editionis, qua si utaris, nullo negotio discernere poteris genuina Sancti Ambrosii Opera ab his, quæ huic Sancto Doctore perperam adjudicantur.

D. Potest ne certo affirmari, Canticum *Te Deum laudamus* &c. fuisse editum a Sancto Ambrosio? hoc quippe in dubium revocari non posse nuper mihi affirmabant pii quidam homines, quibus tamen, utpote in Criticis disciplina non multum versatis, necdum integram fidem adhibeo.

M. Auctorem Canticum *Te Deum laudamus* &c. ipse incertum esse existimo. Legitur quidem in Chronico, quod Sancto *Dacio* Mediolanensi Episcopo vulgo attribuitur, Canticum istud a Sanctis Ambrosio, & Augustino post hujus Baptismum alternis vocibus fuisse decantatum. Sed apud peritos Criticos argumentum ex isto Chronico petittum non est magni ponderis. Eruditus quippe Pater *Menardus* Benedictinus in notis ad Sacramentarium Gregorii Magni asserit, istud Chronicon, ex quo hæc defumitur narratio, non esse Sancti *Dacii* Mediolanensis Episcopi, quia non redoleret stylum illorum temporum, atque etiam quædam falsa contineat. Post *Menardum* idem de hoc Chronico iudicium tulit doctissimus *Mabilionius* Tom. 1. *Analectorum veterum Patrum* pag. 3. Ad hæc, sunt quidam Scriptores, qui antiquissima proferunt Breviaria, in quibus hoc Canticum tribuitur vel Sancto *Abundio*, vel *Sisebuto* Monacho, vel Sancto *Nicetio*. Sunt etiam alii, qui istud Canticum tribuunt Sancto *Hilario*. Quapropter, in tanta sententiarum discrepantia, quamvis lubens ipse in eorum sententiam propendeam, quæ,

juxta antiquam, pervulgatam, & communiter receptam traditionem, hoc Canticum SS. Ambrosio, & Augustino vindicat, hæc tamen Auctorum, quibus hoc Canticum attribuitur, diversitas in causa est, cur nec possim, nec debeam certo affirmare, Sanctum Ambrosium esse Auctorem illius Canticum *Te Deum laudamus* &c. Immo pius, & doctus Cardinalis *Bona* negat in libro de *Psalmodia*, hoc Canticum fuisse editum a Sancto Ambrosio. Eruditi quoque Ascetæ Benedictini Congregationis S. Mauri, qui postremam Ambrosianorum Operum Editionem Parisiis curarunt, in admonitione, quam Hymnis Sancti Ambrosii præfixerunt, hæc habent: *De Canticum Eucharistico Te Deum laudamus* &c. Immo pueri dicere. Nemo quippe est hac nostra ætate non plane rudis, qui fabulam esse inficietur, quod eundem Hymnum post baptismum ab Ambrosio Magnam Augustinum ab utroque alternis vocibus decantatum olim jactabant. (a)

(a) *Chronicon*, quod vulgo dicitur, *Dacii* Mediolanensis Episcopi, nihil esse aliud, nisi *Chronicon Landulphi* Senioris a *Cl. Muratorio* vulgatum communis eruditorum sententia modo tenet, & agnoscit. Vivebat autem *Landulphus* sæculo XI. declinante. Quamquam vero *Landulphus* Hymnum *Te Deum* tribuit S. Ambrosio, non tamen id a *Dacio* accepisse se profitetur; & siquidem affirmasset, nihil est quod ejus autoritati plurimum deferatur; multa enim ex impuris fontibus credulus iste scriptor ebibat. Notat insuper *Muratorius*, atque validis argumentis demonstrat nullum extitisse olim *Dacii* *Chronicon*, & siquidem aliquod fuisset sub ejus nomine vulgatum scriptum historicum, alium profecto extitisse operis illius auctorem oportet, quam *Dacium* Archiepiscopum Mediolanensem, qui sub Imperatore Justiniano vixit, cum ex *Dacio* quædam a Mediolanensibus scriptoribus memorantur, quæ ad octavum, & forte nonum sæculum pertinent, quo usque *Dacius* ille Archiepiscopus vitam produxisse non potuit. Quibus vero argumentis *Muratorius* evincat nullum a *Dacio*, neque etiam ab alio quodam *Dacio* recentiori prodidisse *Chronicon*, legas in ejus præfatione ad *Chronicon Landulphi* Senioris insertum rer. Italic. tom. IV.

D. Florueruntne in quarto sæculo alii Scriptores Ecclesiastici.

M. Inter Scriptores quarti sæculi enumerant nonnulli Sanctum *Cæsarium* Gregorii Nazianzeni fratrem, eique attribuunt Dialogos quatuor de divinis rebus. Sed nullum Sanctus *Cæsarius* inter Scriptores quarti Ecclesiæ sæculi locum habere debet; tum quia nec Sanctus Gregorius Nazianzensus in Oratione funebri Fratris sui *Cæsarii*, quæ est ordine decima inter editas, nec Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiæ. ulla a *Cæsario* edita Opera memorant; tum quia etiam verisimile non est, *Cæsarium*, qui ad finem vitæ fuit Catechumenus, eamque, teste Sancto Gregorio Nazianzense in ejus funebri Oratione, transegit in Aula, quatuor de divinis

Graveson Hist. Tom. I,

rebus conscripsisse Dialogos. Hinc jure optimo eruditi viri abjudicant *Cæsario* quatuor illos Dialogos, qui sub ipsius nomine extant in Bibliothecis Patrum. (b) Ad eandem Apocryphorum Classem ablegant viri eruditi *Synopsin de vita, & morte Apostolorum, Propbetarum, & Discipulorum Christi*, quæ sub Sancti Dorothei Tyri Presbyteri, & Martyris nomine excusa est in Bibliothecis Patrum, quia fabulis, & mendaciis scætet, & est Sancto ille Martyre profus indigna. Omissis itaque *Cæsario*, & *Dorotheo*, ceteros in medium proferam Ecclesiasticos Auctores, qui quarto sæculo Christianam Religionem suis scriptationibus illustrarunt. In primis, occurrit *Santus Amphilocheus* Iconii in Lycæonia Episcopus, qui Hæreticos *Messalianos* a sua Provincia abegit, Fidem Catholicam contra *Valentem* Imperatorem Arianum constanter defendit, librumque edidit *de Spiritu Sancto*, quo ipsum verum Deum esse contra Macedonianos omni argumentorum genere probat. Varias ejus Homilias græcæ, & latine publici Juris fecit doctissimus noster *Combesius*, necnon vitam Sancti *Basilii*, quam idem *Combesius*, & post ipsum *Cl. Pagius* ad annum 362. *Amphilocho*, ut legitimo Auctori, attribuunt, quamvis *Baronius*, *Bellarminus*, *Godefridus Hermantius*, alique viri eruditi negent, hanc vitam Sancti *Basilii* fuisse ab *Amphilocho* descriptam, eo quod plura continere videatur, quæ veritati Historiæ repugnant. *Cotelerius* tom. 2. Monumentorum Ecclesiæ Græcæ exhibet Sancti *Amphilochei* Epistolam Synodicam ad Episcopum, cujus nomen perit, & Synodi nomen tacetur. Obiit *Amphilocheus* anno 394. ejusque nomen inscriptum est Martyrologio Romano ad diem XXIII. Novembris. *Maximus* Cynicus, qui de Episcopatu Constantinopolitano cum Sancto Gregorio Nazianzense contentionem habuit, librum *de Fide* contra Arianos scripsit, qui ad nos non pervenit. *Diodorus* Sylvania Tarzensis Discipulus, & Præceptor S. *Chrysostomi*, & *Theodori Mopsuesteni* anno 376. Tarzensis Episcopus consecratus, eruditos in Scripturam Sacram Commentarios adornavit, in quibus, prætermisissis Allegoricis sensibus, quibus ante ipsum alii Scripturæ Sacræ Interpretes plus æquo indulgebant, sensui litterali unice inhæret, unde maximam apud eruditos sui sæculi viros famam, & eruditionis gloriam sibi comparavit, sed post ejus mortem, & in sequentibus sæculis doctrina *Diodori* multis suspecta visa est, ipseque male auduit, quod prælusisset errori, quem postea de duabus in Christo Personis exerte docuit *Nestorius* Constantinopolitanus Episcopus. Fragmenta quædam Commentariorum *Diodori* adhuc extant in Cætenis Græcis. *Timotheus* in Sede Alexandrina *Petri* successor, scripsit, teste *Sozomeno* lib. 6. Hist. Eccles. cap. 29. vitam *Apollonis*, & aliorum Monachorum, qui in Ægypto, imperante Theodosio, floruerunt, quod Opus modo non extat. Epistolam ejusdem *Timothei* ad *Diodorum* refert *Facundus* lib. 4. cap. 2. in qua se *Athanasii* discipulum *Timotheus* profitetur. *Eusebius* Vercellenis Episcopus multas scripsit Epistolas,

& Commentarium Eusebii Cæsariensis in Psalmos latine vertit, teste S. Hieronymo. *Hilarius* Romanæ Ecclesiæ Diaconus, qui Luciferianorum Schismati adhæsit, Auctor est Commentariorum in Epistolas S. Pauli, qui jam olim S. Ambrosio erant falso adscripti. Auctor est etiam idem Hilarius Operis *Questionum Veteris, & novi Testamenti*, quod perperam sub nomine S. Augustini alias circumferebatur. In his duobus Operibus, ut recte observat *Possevinus* in Apparatu, multa permiscet Hilarius, quæ Pelagianos redolent errores, & quæ benigna aliqua interpretatione molliri non posse videntur. *Philastrius* Brixienfis in Italia Episcopus scripsit librum de *Hæresibus*, qui etiamnum perstat. *Philastrio* in Brixienfi Episcopatu successit *Gaudentius*, qui plures Tractatus, seu Sermones habuit variis de argumentis, qui extant in Bibliothecis Patrum. *S. Paulinus* in Campania Italiæ Provincia Nolensis Episcopus, plures, easque elegantes scripsit Epistolas, & varia Poemata. Denique, missis aliis Scriptoribus, qui in quarto Ecclesiæ sæculo aliquas lucubrations ediderunt, unum dumtaxat celebriorem proferam *S. Epiphanium*, qui in Palæstina prope Eleutheropolim circa annum 320. natus, diu postea cum Monachis Ægypti, & Palæstinæ versatus est, & *Constantiæ*, seu *Salaminis* in Cypro Insula factus Episcopus. floruit sub Juliano, Joviano, Valente, Gratiano, Theodosio & Arcadio Imperatoribus. Gravem contentionem, occasione Origenistarum, habuit *S. Epiphanius* cum Joanne Hierosolymitano Episcopo, quem tanquam fautorem errorum Origenis accusavit; eaque contentio acrius deinde recruduit *S. Epiphanium* inter & *S. Chrysostomum* Constantinopolitanum Episcopum, postquam videlicet *Theophilus* Patriarcha Alexandrinus collecta Synodo anno 401. Origenem damnavit, ac plures Monachos, quos doctrinæ Origenis ad stipulari existimabat, e Monasteriis expulit. Hi siquidem Monachi suis e Sedibus extorres Constantinopolim commigrarunt, eosque *S. Chrysostomus* benigne exceptos fovit obsequio, victuque quotidiano. Quod ægre admodum ferens *S. Epiphanius*, Synodum, eodem anno 401. in Cypro celebravit, in qua Origenem damnavit, & Epistolam ad *S. Joannem Chrysostomum* scripsit, ut eum induceret ad proscribendos Origenis errores. Quin, & ipse *Epiphanius* anno 402. Constantinopolim accessit, ubi cum *S. Joanne Chrysostomo*, qui tamen illum ad pacem omni officio invitavit, omnem perripuit communionem. Sed perspecta invicta *S. Joannis Chrysostomi* moderatione, tacitus abcessit, dumque ad suam reverteretur Ecclesiam, eodem anno, die incerto *S. ille* Antistes senio jam confectus mortalitatem explevit, quem ob quinque linguarum peritiam πεντάγλωσσος appellarunt, multisque Encomiis sæpius Sancti Patres commendarunt.

(a) De Dialogis quatuor Cæsarii, fratris *S. Gregorii Nazianzeni*, æquius hodie judicant viri docti contententes scerum esse sincerum hujus Cæsarii, cum præsertim illi a *Photio* Cod. 210. tribuantur, & argumenta in oppositum a

Billio allata *Lambecius* tom. IV. prolixè recitat. Ex quo fit, ut inter Ecclesiasticos scriptores merito referatur. Quin & *Suidas* in Lexico affirmat Cæsarium contra Græcos scripsisse; quod sæpe in hisce dialogis factum constat. Num totum opus Cæsarii typis evulgatum sit, dubitari potest, cum *Photius* capita ejus Ecclesiastica 220. enumeret.

Opera genuina *S. Epiphanii* sunt: *Panarium adversus Hæreses* 80. *Ancoratus*, seu *de Fide sermo. Anacephaleosis*, seu *Panarii Epitome. Liber de Ponderibus, & Mensuris. Epistola ad Joannem Hierosolymitanum. Ad Hieronymum Epistola.*

Opera *S. Epiphanii* supposititia sunt: *Physiologus. De Vita, & Intervitu Prophetarum. De duodecim gemmis in veste Aaronis (a). Eiusdem libri Epitome. Orationes octo, videlicet in Festum Palmarum; in Christi Sepulturam; in Christi Resurrectionem; in Christi Assumptionem; de Laudibus B. Mariæ Virginis; in Festo Palmarum; de Numerorum Mysteriis; de Christi Resurrectione.*

Opera *S. Epiphanii*, quæ amplius non extant, sunt: *De lapidibus. S. Hilariensis Encomium. Epistole plures.*

(a) *S. Epiphanii* liber de duodecim gemmis in veste Aaronis, cur inter *Epiphanii* spuria hic rejiciatur ignoro, cum ab eruditissimis vulgo omnibus admittatur, certoque constat de hoc argumento *S. Epiphanium* opusculum dedisse, teste *S. Hieronymo* in Epist. de vestitu Sacerdotum ad *Fabiolam*, nihilque in eo occurrat, quod ab ætate & more *S. Epiphanii* abhorreat, Inter scripta deperdita *S. Epiphanii* merito recensendus est brevis Commentarius in *Canticum Canticorum*, quem *Cassiodorus* Divin. Lect. cap. 5. curasse se ait, ut in latinum verteretur.

D. Cum de Viris Illustribus, qui in quarto Ecclesiæ sæculo floruerunt, nihil aliud tibi dicendum suppetat, amplum, ac perutile tibi proponam differendi argumentum, de successione videlicet, & serie Episcoporum, qui præcipuas Ecclesiæ Sedes, Romanam, nimirum, Alexandrinam, Antiochenam & Hierosolymitanam in quarto Ecclesiæ Sæculo occuparunt. Quamvis enim de multis Sedium illarum Episcopis sæpius mentionem hæcenus feceris, nihilo secius ad meam juvenam memoriam, cui multum placent res scite dispositæ, & in bono ordine collocatæ, vehementer optarem, ut accuratam istarum Sedium Episcoporum seriem mihi in præsentia exhiberes.

M. Ne longius nostrum protrahatur Colloquium, plura non addam; sed de argumento, quod proposuisti, in proximo nostro Colloquio, auxiliante Deo, copiose differemus.

COLLOQUIUM V.

De continua successione, seu serie Episcoporum, qui in quarto Ecclesiæ sæculo præcipuas Sedes, Romanam videlicet, Alexandrinam, Antiochenam & Hierosolymitanam tenuerunt.

D. Plurimi nostra interest, continuam exhibere successionem Episcoporum, qui præcipuas Ec-

Ecclesiæ Sedes tenuerunt, ut inde contra Hæreticos palmare ducamus argumentum, quo palam fiat, doctrinam ab ipsis Apostolis profectam, per continuam Episcoporum successionem ad nos usque, quasi de manu ad manum, de aure in aurem, sanam & illibatam fuisse propagatam. Verum, Historia, quam descripsisti, tot Hæresum, Sectarum & Factionum, quibus in quarto sæculo varias in partes distracta fuit Ecclesia, haud obscure insinuare videtur, fuisse aliquandiu interruptam continuam illam seriem Catholicorum Episcoporum, qui id ætatis præcipuas Ecclesiæ Sedes occuparunt. Et sane, cum isti diversarum partium homines in id certatim conspirarent, ut Episcopos suis factionibus addictos præcipuas Ecclesiæ Sedibus præficerent; cum etiam Imperatores pro suo nutu, & arbitrio præcipuarum Sedium Episcopos Catholicos expellerent, & in eas Hæreticos auctoritate sua intruderent, cum denique non deessent ambitiosi homines, qui præsumptione prælationis, & amplioris honoris pruritu ad nobiliores Ecclesiæ Sedes ausu temerario involarent, qui, amabo, fieri potuit, ut tot inter tumultus, rerumque vicissitudines interrupta perfluerit Catholicorum in præcipuas Ecclesiæ Sedibus Episcoporum successio?

M. Non abluunt quidem a vero ea quæ dicis, sed tamen continuæ Orthodoxorum Episcoporum in præcipuas Ecclesiæ Sedibus successioni officere non debet ea qualiscumque Catholicorum Episcoporum interrupta successio, quia licet maxima adhibita vi, milleque interpositis nocendi artibus interrupta interdum fuerit Catholicorum Episcoporum in præcipuas Ecclesiæ Sedibus successio, revera tamen in cordibus Fidelium jugiter perseveravit, & illæ præcipuæ Ecclesiæ, expulsi in vavoribus, nunquam a legitimis, & Catholicis Pastoribus fuerunt divulsæ, sed in eorum communione, & in doctrina ab ipsis tradita inviolabili fide semper perfluerunt.

D. Distinctam itaque, & accuratam exhibe nunc Episcoporum in præcipuas Ecclesiæ Sedibus successionem, & eadem opera recente mala, pericula, & incommoda, quæ pro Fide Catholica passim sunt.

M. Initium ducam ab Episcopis Ecclesiæ Romanæ, quæ Mater est omnium Ecclesiarum, & cui, ceu sacræ anchoræ, indivulse adhærere debemus, si salvi esse velimus. Et in primis, memini me jam observasse in secundo Colloquio, quod habuimus de successione Episcoporum Sedis Romanæ in tribus primis Ecclesiæ sæculis, Marcellinum suscepisse Pontificatum Romanum sub finem tertii sæculi, pridie Kalendas Julias, seu die tricesima mensis Junii anni Christi ducentesimi nonagesimi sexti; eumque sedisse annis octo, mensibus tribus, diebus viginti quinque, ac subinde obiisse die xxiv. Octobris anni Christi ccciv. Diocletiano IX. Augusto, & Maximiano Herculo VIII. memini insuper, me ostendisse in Colloquio tertio de Conciliis, quæ in quarto Ecclesiæ sæculo fuerunt celebrata, vulgo jactatum Marcellini Papæ in idololatriam lapsam merum esse commentum ac male confarcatam fabulam, quam contra *Petilianum* Donatistam disputans Sanctus Augustinus

explofit, & quæ locum non habet nisi in Actis Concilii Sinuesani, quorum certa suppositionis indicia exhibent *Papebrochius*, *Pagius*, aliique viri eruditi. Quare, cum hæc omnia jam comperita habeas, plura de Marcellino in præsentia dicere superfedo. Duo hic tantum velim obiter advertas. Primo, supposititias esse Epistolas Decretales, quæ Marcellino Papæ affinguntur, nec non pariter adulterinam esse ejusdem Marcellini Epistolam ad *Salomonem* Episcopum, quæ incipit cum verbis Leonis I. Epist. 97. juxta veterem Editionem: *Quam laudabiliter pro Catholice Fidei veritate.* Est etiam hæc Epistola confarcatata ex testimoniis *Idacii* ad *Warimundum* c. 51. 52. 53. 56. & ex testimonio *Hormisdæ* Papæ Ep. 24. & 25. ut jam a viris doctis fuit observatum. Præterea, advertere debes, nullam Marcellini Papæ fieri mentionem, sive in *Chronico Eusebiano*, sive in *Martyrologio Hieronymiano*. Quo fit, ut aliqui viri doctissimi Marcellinum, & Marcellum distinguendos non esse existiment. Quia in re eos decipi certum omnino est. At enim, Auctor *Chronici* *Damaso* Papæ attributi sedente *Liberio* Papa vixit, & utriusque Pontificis Marcellini, & Marcelli non solum meminit, sed etiam quot quilibet annis, ac diebus sedit, memorat. Præterquam quod *S. Augustinus*, qui exunte quarto sæculo floruit, utrumque Pontificem agnovit, & accurate distinguit, quemadmodum & *Optatus Milevitanus* ab *Eminentissimo Baronio* citati.

In *Chronico* *Damaso* laudato dicitur, post Marcellini Papæ obitum vacasse Sedem annis vii. mensibus vi. diebus xxv. Sed viri *Chronologia* periti docent, hunc locum esse corruptum, legendumque, vacasse Sedem annis III. mensibus III. diebus xxv. Nam *Marcellus*, qui fuit successor Marcellini, ordinatus est Pontifex Romanus die xxvii. Junii anni cccviii. in quem incidit dies Dominica. Sedit autem *Marcellus* annum I. menses vi. dies xx. & migravit ad Dominum die xvii. Kalend. mensis Februarii, seu die xvi. mensis Januarii anni cccx. *Marcello* Papæ duæ Epistolæ Decretales attribuntur, quæ tamen sunt supposititiæ. Prima est ad Episcopos Antiochenæ Provinciæ, in qua leguntur loca ex *Acacio* Constantinopolitano Episcopo, *Hilario*, *Innocentio*, *Gregorio*, *Leone*, & aliis *Marcello* posterioribus Scriptoribus deprompta, & insuper fictitio Consulatu notatur: *data Kal. Aprilis Maxentio & Maximo V. C. Coss.* Secunda directæ est ad *Maxentium*, & incipit cum verbis *S. Gregorii* Epist. 214. libri septimi, secundum veterem Ordinem, & continet aliorum posteriorum Scriptorum complura loca, citatque Scripturam Sacram ex versione Sancti Hieronymi, quæ solum in quinto sæculo fuit ab ipso lucubrata. Denique, notatur *Maxentio*, & *Maximo V. C. Coss.* qui Consulatus profus fictitius est.

Post mortem Marcelli Papæ, vacavit Sedes dies viginti, ut legitur in auctiori *Chronico* veterum Pontificum, & die V. Februarii anno cccx. *Eusebius* *Marcello* successit, seditque menses quatuor & dies sexdecim, obiitque die xxi. Mensis Junii ejusdem anni cccx. Tres circumferuntur Epistolæ Decretales *Eusebii* Papæ, sed confictæ, & sup-